

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

**EFFECTIVE WAYS OF ORGANIZING
LEARNER CENTERED CLASSES
IN ENGLISH LANGUAGE CLASSROOM**

Xalqaro miqyosdagi ilmiy-amaliy anjuman

MATERIALLARI TO’PLAMI

23 APREL , 2024

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

**EFFECTIVE WAYS OF ORGANIZING
LEARNER CENTERED CLASSES
IN ENGLISH LANGUAGE CLASSROOM**

Xalqaro miqyosdagi ilmiy-amaliy anjuman

MATERIALLARI TO‘PLAMI

23 APREL , 2024

-
4. Bekiyeva, M. J. (2021) Konseptning lingvokulturologiyadagi bazaviy kategoriyalardan biri. Актуальные научные исследования в современном мире. 3-7 (71). С 233-241. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=45747276>
5. BEKIYEVA, M. (2020). INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI FRAZEOLOGIK BIRLIK LARNING DUNYONING KOGNITIV TASVIRIDAGI O'RNI. Архив исследований, 6-6.
6. BEKIYEVA, M. (2020). FRAZEOLOGIZMLARNI O'RGANISH- INTERAKTIV USULLARNING BIRI SIFATIDA. Архив исследований, 7-7.

**АБДУЛЛА ҚОДИРИЙНИНГ “ЎТКАН КУНЛАР” РОМАНИ
ТАРЖИМАЛАРИДА ЭСКИРГАН СЎЗЛАРНИНГ ТАВСИФИЙ
ТАҲЛИЛИ**

Кенджаева Гулрух Фаттиллоевна

Бухоро давлат университети

филология фанлари буйича фалсафа доктори

g.f.kendjayeva@buxdu.uz

Ўзбек адиби Абдулла Қодирийнинг “Ўткан кунлар” романи ўзбек адабиётидаги биринчи роман бўлибгина қолмай, биринчи тарихий романдир. Ёзувчи ўз асарида оддий халқ ҳаётини, уларнинг урф-одат ва анъаналарини тасвирлайди. Романда Туркистон тарихи, унинг ҳукмдорлари, ўзбекларнинг сиёсий ва ижтимоий ҳаёти ҳам батафсил баён этилган. Шу сабабли, романда жуда кўп ўзига хос луғат мавжуд бўлиб, айниқса эскирган сўзлар, архаизмлар ва историзмлар кўп учрайди. “Ўткан кунлар” романи тарихий романнинг ёркин намунаси сифатида XIX асрдаги ўзбекларнинг кундалик ҳаётини акс эттирувчи узунлик ва майдон бирликларининг аъанавий номлари ҳам мавжуд булиб, уларни историзм деб аташ мумкин, чунки ҳозирда улар тўлиқ халқаро мертик бирликлар тизимида шаклланган булиб, эскириб истеъмолдан чиққан ҳисобланади.

Ушбу мақоланинг мақсади романдаги ҳақиқий хронотопни қайта тиклаш учун эскирган сўзлардан фойдаланишнинг аҳамиятини аниқлаш, шунингдек, таржималарнинг ишончилиги, тугрилиги, асл нумхага мослигини урганиш, узбек тилидан рус тилига, рус тилидан инглиз тилига таржималарда архаик реал сўзларнинг белгиси ва маъносига кўра туркумлаш асосида ушбу сўзларни таржима қилиш усулларини ўрганишдир. Бунда асосий эътибор эскирган сўзларни таржима қилиш усулларини урганишга қаратилади.

Қуйидаги мисолда таъкидланган сўзлар узунлик ва майдон ўлчовлари сифатида таснифланади. Масофани, ҳажмни, майдонни ва узунликни аниқ ўлчаш муҳимлигини инсоният қадимдан еътироф этган. Жамият тараққиёти, қишлоқ хўжалиги ва қурилишнинг такомиллашуви, умуман цивилизациянинг ривожланиши ҳам алоҳида миллатлар, ҳам жамият аъзоларининг мулки ва эгалик ҳуқуқини аниқ чегаралашни тақозо этади. Шу боисдан ҳам турли улчов бирликлари номлари халқ тарихини ўрганишнинг енг муҳим жиҳатларидан бири бўлиб, таржима назарияси нуқтаи назаридан эскирган сўзларнинг бу тоифаси ўша даврдаги маданий-тарихий фонни билишни назарда тутди.

Аслият	Ammo imorat qismi darboza bilan bir qatorda bo'lib, so'l biqinida devonxona, uning qatorida bo'yiga qirq, eniga yigirma <u>olchin</u> joy olg'an o'n besh darichalik kattakon chorzari uy...
Русча таржима (М.Сафаров)	Но к четвертой стороне, где были ворота, примыкал дом, (...), а затем шло здание пятнадцати оконное здание сорока <u>аршин</u> в длину, двадцати <u>аршин</u> в ширину.
Инглизча таржима (К.Эрмакова)	To the left of the house was the ruler's chacery, then a sizeble structure with fifteen windows, forty <u>arshin</u> wid and twenty <u>arshin</u> long.

Инглизча таржима (М.Рииз)	On the north face, a substancial keep srood behind the inner gate, measuring forty <u>meters</u> by twenty <u>meters</u> ; it was crenellated and had fifteen windows.
----------------------------------	--

Эски ўзбек узунлик ўлчови “olchin” тарихий сўз бўлиб, бинони эни ва бўйини ўлчаш учун ишлатиладиган бирликдир. “Ўзбек тилининг изоҳли луғати”да унга қуйидагича таъриф берилган: “Олчин узунлик ўлчов бирлиги; аршин ва газ қийматларига тенг”. Таърифга кўра “olchin” сўзи русча “аршин” сўзига тенг ҳамда “Рус тилининг изоҳли луғати”да “0.71 м.га тенг эски рус узунлик ўлчови” сифатида тавсифланганлигини гувоҳи бўлишимиз мумкин. Бундан хулоса шуки, бу тарихий сўзни рус тилига таржима қилишда тўлиқ эквивалент усулидан фойдаланилган.

Керол Эрмакова таржимасида эскирган сўз русча “аршин” сўзини транскрипция қилиш йўли билан таржима қилинган, натижада инглиз тилида “аршин” сўзи шаклланган. Бу реалия унинг маъносини тушунтирувчи изоҳлар билан тўлдирилган. Марк Рииз таржимасида, бошқалардан фарқли ўлароқ, бу сўз кенг қўлланиладиган “метр” аналоги орқали етказилган бўлиб, бу таржимада историзмнинг миллий-тарихий колоритини бутунлай йўққа чиқарган.

Хулоса қилиб айтишимиз мумкинки, историзмлар билан ифодаланган реалиялар ва эскирган сўзлар миллий манзарани акс эттирувчи сўзлар хисобланиб, таржима жараёнида аналог беришдан кўра, транскрипсия усули билан, яъни таржима қилинган матнда асл сўзни сақлаб қолиш имконини берадиган таржима усулидан фойдаланиш мақсадга мувофиқдир.

Адабиётлар рўйхати

1. Qodiriy A. O`tkan kunlar. – Toshkent: O`zbekiston milliy ensiklopediasi, 2018. – B. 71.
2. Кадыри А. Минувшие дни. Перевод М.Сафарова. – Ташкент: Шарқ, 2009. – С. 77.
3. Qadiri A. Days Gone By. Translated by Carol Ermakova. – Paris: Nouveau Monde, 2018. – P. 70.
4. Qodiriy A. Bygone Days. Translated by Mark Reese. – USA: Coppel TS, 2020. – P. 136.

5. Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка: 80000 слов и фразеологических выражений/ Российская академия наук. Институт русского языка им. В.В. Виноградова. - 4-е изд., дополненное. - М.: Азбуковник, 1999. – С. 30.

ADABIY VA BADIY DISKURS VA UNING ZAMONAVIY TILSHUNOSLIKDA TALQINI.

Yu.Ch.Mehmonova

Buxoro davlat universiteti

Annotatsiya.

Muloqotni umumiy, xususan, adabiy-badiiy diskursni o'rganishning ahamiyati va dolzarbligi asoslab berilgan, zamonaviy tilshunoslik fanida adabiy-badiiy nutq tushunchasini tushunishning nazariy masalalari yoritilgan, so'zlashuv sohasidagi turli ilmiy tushunchalarga umumiy nuqtai nazar berilgan. nutq va matnni o'rganish beriladi. Maqolada nutqning oldingi tadqiqotlari natijalari tahlil qilinadi, tavsif uchun umumiy ilmiy asoslar quriladi va nutqning tuzilishi o'rganiladi.

Kalit so'zlar: adabiy-badiiy diskurs, lingvistik tahlil, sub'yektivlik, nutq semiotikasi,

Ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish natijalariga ko'ra, adabiy-badiiy nutqning talqini turli xil ichki va tashqi omillar bilan shartlangan badiiy muloqot jarayonining lingvistik timsolini o'zida sintez qiladigan adabiy matn sifatida beriladi. Ta'kidlanishicha, ushbu sub'yektivlik markazida har doim yozuvchining o'quvchiga bo'lgan kognitiv yo'naltirilgan harakati aniq yoki ko'proq bilvosita kiradi. Shuningdek, tadqiqotda adabiy-badiiy nutqni boshqa nutq turlaridan ajratib turadigan o'ziga xos xususiyatlari ham belgilab berilgan, yozuvchi va

52.	Абдулла Қодирийнинг “Ўткан Кунлар” Романи Таржималарида Эскирган Сўзларнинг Тавсифий Таҳлили	Кенджаева Гулрух Фаттиллоевна	217
53.	Adabiy Va Badiiy Diskurs Va Uning Zamonaviy Tilshunoslikda Talqini.	Yu.Ch.Mehmon ova	220
54.	Badiiy Tarjimada Diniy Diskurs Elementlari	Subxonova Madina Otabek qizi	223
55.	The Artistic Modeling Of Personality In Dreiser'S Works: Capturing Motives And Assessing Characters	Astanova Halima Zohirovna	226
56.	Analysis of Themes and Ideas in Dan Brown's Digital Fortress	Niyazova Dilnoza Jòrayevna	231
57.	Problems And Argument Surrounding Uzbek National Detective Literature. In Written Literature, The First Detective Elements	Ruzimurodova Zarifa Gafurovna,	245